

LUNDS
UNIVERSITET

Språk- och litteraturcentrum

2019-05-
08

Yttrande över Institutet för språk och folkminnets delrapport ”Språkcentrum för nationella minoritetsspråk”

Språk- och litteraturcentrum har anmodats att lämna synpunkter på rubricerad remiss.

Språk- och litteraturcentrum (SOL) konstaterar att delrapporten endast i begränsad omfattning berör frågan om inrättande av språkcentrum för jiddisch, vilket är det minoritetsspråk för vilket Lunds universitet har tilldelats särskilt uppdrag och ansvar.

SOL:s kommentarer avseende föreliggande delrapport begränsar sig därmed till ett par övergripande frågor; SOL avvaktar möjlighet att inkomma med en mer genomgripande analys av det mer utarbetade förslag rörande språkcentra i allmänhet och specifikt förslag rörande revitalisering av minoritetsspråket jiddisch i synnerhet, som enligt uppgift i delrapporten ska framställas i institutets slutrapport (oktober 2019).

Föreliggande delrapport hänvisar till det ”koncept med språkcentrum” för samiska som ”befunnits vara framgångsrikt” som ”modell för språkrevitalisering” och som sedan 2010 existerar med Sametinget som huvudman (s. 19). För såväl det samiska språkcentret som för i delbetänkandet föreslagna språkcentra (finska och meänkieli) anges uppdraget vara att ”tillgodose (...) minoritetens behov av att återta sitt eget språk” (s. 23, jfr. s.19 och s. 26f). För uppdraget framskrivs mål att arbeta med språkrevitaliserande insatser och utveckla metoder för detta ”utifrån forskning och beprövad erfarenhet” (s. 23, 27).

SOL konstaterar att rapporten på intet sätt kommenterar hur detta avstamp i ”forskning och beprövad erfarenhet” ska säkerställas. Som särskilt anmärkningsvärd uppfattar vi avsaknaden av hänvisning/koppling till den undervisning och forskning i minoritetsspråken på akademisk grund som bedrivs vid de lärosäten som av staten tilldelats särskilda uppdrag att genomföra sådan utbildning. Den samverkan som framskrivs i förslaget ska ske med ”övriga språkcentrum” (s. 23, 27) och ”andra organisationer och aktörer inom området” (s. 24, 27). Det är slående att samverkan med berörda lärosäten inte på något sätt nämns i delrapporten.

Fyra lärosäten har nationellt ansvar för de nationella minoritetsspråken. UHR formulerar i sin rapport ”Högskoleutbildningar i nationella minoriteters språk och kultur – vad har hänt?” (UHR:s rapportserie 2018:6) som förslag (s. 10) ”[a]tt det skapas sammanhängande

utbildningskedjor för alla nationella minoriteters språk och kultur inom högskolan med ett utbud i språk och kultur inom såväl grund som avancerad nivå” och ”[a]tt kompletterande utbildningar/kurser utvecklas för alla nationella minoritetsspråk inom det ordinarie utbudet för att tillgodose behovet av lärare inom utbildningssystemet, exempelvis påbyggnadskurser eller kortare typer av lärarutbildningar i språk och didaktik.”

För samiska (och meänkieli) ligger det nationella ansvaret på Umeå universitet som därtill ansvarar för att utveckla ämneslärarutbildning i nämnda språk. Ett besök på webbplatsen för ”Samiskt språkcentrum” ger dock vid handen att detta språkcentrum i sin presentation av verksamheten anknuter till Umeå universitet endast i form av en sista rad i en länklista över ”olika utbildningsinstitutioner där du kan läsa samiska”. Listan omfattar i övrigt folkhögskolor, studieförbund och Samiska högskolan. Ordalydelsen i den rad som berör Umeå universitet kan därtill tolkas så att möjligheten till studier vid nämnda universitet – med av staten tilldelat särskilt ansvar för minoritetsspråket i fråga – är ett sistahandsalternativ: ”Du kan också läsa samiska vid universitetet i Tromsø, Norge och vid universitetet i Umeå.” (<https://www.sametinget.se/1826>, SOL:s kursivering).

Om staten menar allvar med det särskilda nationella uppdrag för minoritetsspråken som tilldelats statliga lärosäten torde det vara en självklarhet att språkcentra som utvecklas för att tillgodose minoriteternas behov av att återta sitt språk bedriver ett omfattande samarbete med dessa lärosäten. Den kompetens inom utbildning och pedagogik, liksom den forskningsanknytning som förutsätts knyts till planerade språkcentra, borde med självklarhet etableras i samarbete med sagda lärosäten, exempelvis i form av delade lärartjänster. I dagens digitala samhälle torde geografiska avstånd inte utgöra något hinder. Utbildningen i jiddisch vid Lunds universitet, vilken redan idag i stor utsträckning bedrivs medelst distansundervisning, utgör här en lämplig förebild.

Avseende jiddisch vill SOL särskilt lyfta fram det i rapporten (s.14) uttryckta behovet av utbildade modersmållärare i språket. Lunds universitet har redan tidigare, i ett yttrande utarbetat av SOL, påtalat behovet av att medel tillskjuts för att säkerställa utbildning av modersmållärare i jiddisch:

Avsaknad av lärarutbildning i jiddisch: konsekvenser och möjliga lösningar

Till de viktiga fakta som lyfts fram i betänkandet hör avsaknaden av lärarutbildning i jiddisch (s. 203). Som betänkandet påtalar fanns jiddisch tyvärr inte heller med i lärarutbildningssatsningen (s. 205). Som betänkandet visar råder idag *total avsaknad av behöriga modersmållärare* i språket liksom brist på lärare i jiddisch som nybörjarspråk (s. 459, 466). Lunds universitet vill därför understryka vikten av betänkandets slutsats att satsningen på uppdragsutbildningar behöver utökas till de nu saknade språken, finska och jiddisch (s. 205).

Inget lärosäte har idag tilldelats ansvaret för lärarutbildning i jiddisch (s. 218). ”I viss mån finns det dock med i planeringen av ämnesundervisning i jiddisch och judaistik vid Lunds universitet, men lärarutbildning i egentlig mening har inte kommit till stånd.” Enligt Högskoleverkets förslag (Läraryrsörjningen för de nationella minoriteterna – hur kan den tryggas? 2011) skulle ”vissa lärosäten tilldelas nationellt ansvar för ett nationellt minoritetsspråk och att med ansvaret bör följa medel för lärarresurser, utveckling och forskning” (betänkandet s. 437). Lunds universitet skulle tilldelas ”nationellt ansvar för jiddisch och även nationellt ansvar för lärarutbildning för undervisning i och på jiddisch när universitetet har byggt upp tillräcklig lärarkompetens”.

I anslutning till detta kan det nämnas att Lunds universitet idag har avsatt ytterligare 800 tkr/år för att bibehålla den omfattning av verksamhet som beskrivs i betänkandet (s. 466). Universitetet har, genom rekrytering av en kunnig docent, byggt upp såväl lärarkompetens i jiddisch som nybörjarspråk, som forskarkompetens i jiddischkultur och jiddischlitteratur. Som också framgår av betänkandet (s. 478) har de humanistiska och teologiska fakulteterna vid Lunds universitet redan arbetat med att skapa tydliga studieängar i judiska studier vilka omfattar jiddisch, hebreiska och judaistik. I samma stycke (s. 478) framgår därutöver att Lunds universitet har en klart uttalad önskan och ambition att även bedriva lärarutbildning. Alla förutsättningar för detta finns idag, särskilt då lärarutbildningen nu centraliserats till Lunds universitet; alla förutsättningar utom de ekonomiska. (---) Lunds universitet instämmer därför i Högskoleverkets påstående från 2011 att ”med ansvaret bör följa medel för lärarresurser” och beklagar att bidrag till lärarutbildning i jiddisch hörde till de delar av förslaget som inte genomfördes (s. 205, 478). Detta är särskilt allvarligt sett till ovan nämnda totala brist på modersmåls lärare. Lunds universitet utbildar ämneslärare i ett flertal språk och är således väl lämpat att möta det i betänkandet tydligt framskrivna behovet av ämneslärarutbildning i jiddisch, såframt resurser att rekrytera en lärare i ämnesdidaktik i jiddisch på deltid tillskjuts i harmoni med det ursprungliga förslaget från Högskoleverket. Detta kan, som sagt, åstadkommas genom att uppdragsutbildningar utökas till de nu saknade språken, finska och jiddisch (betänkandet s. 205).

(Yttrande över betänkandet Nationella minoritetsspråk i skolan – förbättrade förutsättningar till undervisning och revitalisering (SOU 2017:91), Lunds universitet, 2018-04-05. Dnr V 2018/17.)

Språk- och litteraturcentrum ser med intresse fram emot slutrapporten från Institutet för språk och folkminnen, särskilt avseende ett eventuellt förslag om inrättande av ett språkcentrum för jiddisch.

För styrelsen
Maria Persson
Prefekt